

Halyf Omara sapak beren Nowşirwandan adalat gözleýän jahana

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Halyf Omara sapak beren Nowşirwandan adalat gözleýän jahana

HALYF OMARA SAPAK BEREN NOWŞIRWANDAN ADALAT GÖZLEÝÄN JAHANA

Fotosurat: Abed Rahim Khatib / AA

«Men hakykatyň bendiwany, ony kimiň aýdany gyzykly däl.
Men adalatyň bendiwany, onuň kim üçin ýa-da kime garşydygy
gyzykly däl».

Malkolm.

Pygamberimiz Hezreti Muhammediň (s.a.w) «Käşgä Nowşirwanam meniň ymmatymdan bolsady, men şu adyl hökümdaryň zamanynda doglupdyryn» diýip, ony görüp bilmänligine gynanan, adalaty bilen asyrlara ýañ salan meşhur sasany hökümdary Nowşirwan

Adyl hakda eşdipmidiňiz?

«Pygamberiňem ony görüp bilmändigi üçin gynanjak derejede belent adamkärçilige eýe bu patyşa kim bolýarka?» diýmegiňiz mümkin.

Nowşirwan Hezreti Omaryň (r.a) ruhundaky adalatyň binýadyny guran, oňa adalatly bolmagyň iň düýpli hikmetini aňladan adamdyr!

Nowşirwan özünden soň ýaşap geçen nesillere harpma-harp, bogunma-bogun adalaty ýaýan we munuň üçin iň ýakynlaryndanam gözünü gyrpman geçip bilen uç-gyraksyz düşünjeliligiň adydyr!

Nowşirwan adalatyň güýjüni öz güýjüniň üstünde saklan, hiç kime baş egmän, adalatyň öňünde elmydama başyny egup duran deňsiz-taýsyz hökümdardyr!

Hawa, geliň indi häzirki adalatsyzlygyň garaňkylygynda çarp urýan döwrümiziň dünýäsiniň içini ýakyp adalary bilen ýer ýüzüne ýalkym saçan we hemmelere görüm-görelde bolan Nowşirwanyň manyly ömri bilen ýazan adalat dessanyny hemmämiz bilelikde okalyň we adalatsyzlygymyzyň ýüzüne tüýkürmek üçin onuň adalat kafedrasyndan sapak alalyň.

Nowşirwan Adyly tagtynda otyrka suratlandyrýan miniatýura (Ferdöwsiniň «Şanamasy», Stambul uniwersitetiniň kitaphanasy, FY, nr. 1406, wr. 193a)

Hezreti Omaryň halyflyk eden döwründe Şamyň häkimi Sagdy Wakgas şäherde ullakan metjit gurmak isleýär.

Şonuň üçinem metjiidiň guruljak ýerinde ýerleşen hususy ýerleri döwletiň hasabyna satyn almagy makul bilýär.

Hemmeler puluny alyp, hususy ýerlerini metjit üçin berýärler.

Ýöne Şamda ýaşaýan jöhitleriň biri metjit guruljak bolunýan ýerde ýerleşen hususy ýerini satmak islemändir.

Häkim näçe köp pul hödür etse-de, jöhit raýaty ýeriniň döwletiň hasabyna geçirilmegine razylyk bermändir.

Ýagdaýa mundan artyk çydap bilmedik häkim ýeriň eýesi jöhide artygy bilen puluny töläp, onuň razylygyny almazdan ýeri alypdyr.

Ýeri elinden zor bilen alynan jöhit musulman goňşusynyň ýanyna gidip, bolan ýagdaýy zeýrene-zeýrene gürrüň beripdir:

– Häkim meniň razylygymy alman ýerimi elimden aldy, maňa zulum etdi. Indi näme etsem gowy bolar, maňa maslahat ber.

Musulman goňsusy-da oňa:

– Medinä git. Şol ýerde halyf Hezreti Omar bardyr. Derdiňi aýt. Omar juda adalatlydyr, elbetde seni diňläär – diýipdir.

Şamly jöhit Medinä tarap ýola rowana bolupdyr.

Uzaga çeken ýolagçylykdan soň Medinä baryp ýetipdir, halyfy nirden tapyp boljakdygyny sorapdyr.

Adamlar hurma agajynyň saýasynda dynç alyp oturan halyfy görkezipdirler we «Ana, halyf diýilýän şol» diýipdirler.

Hezreti Omaryň ýanynda janpena-da, goragçy-da bolmandyr.

Şamly jöhit haýran galypdyr we öz ýanyndan: «Nädip, neneň edip ullakan halyf hurma agajynyň aşagynda ýeke özi oturyp bilýär?» diýipdir.

Ruhuny gaplap alan haýran galyjylyk bilen Hezreti Omaryň ýanyna barypdyr. Salam berip ýanynda oturypdyr.

Soňra bolup geçen hemme zady gürrüň beripdir.

Hezreti Omar ony üns bilen diňläpdir. Soň öňünde duran bir süňk böleginiň ýüzüne nämedir bir zatlary ýazyp, jöhide uzadypdyr we şeýle diýipdir:

– Al, şuny Şamyň häkimine ber. Ýeriňi ondan yzyna alyp bilersiň.

Jöhit aýdylany edip, ýazgyny alypdyr we ol ýerden gaýdypdyr. Ol halyfyň özüne beren süňküniň ýüzünde näme ýazylandygyny bilesi gelipdir we ýazylany okamaga başlapdyr.

Süňküň ýüzünde şeýle ýazylan eken: «Bilip goý, meniň Nowşirwandan adyllykda kem ýerim yokdur!»

Jöhit şeýle gysga we kesgitli ýazylan jümlä teý düşüniş bilmändir. Geň galma duýgusy-da öňküsinden beter artypdyr.

Ýolda gidip barýarka öz ýanyndan: «Şamdaky ýolbaşçylaryň geýnişindäki, özlerini alyp barşyndaky we ýaşaýan ýerlerindäki elpe-şelpelik nähili, Medinedäki halyfyň bolşy nähili?» diýip pikir edipdir. Şeýle oý-pikirler bilen ol ahyrynda Şama baryp ýetipdir. Dogrusy, ol häkimiň ýanyna gidesi-de gelmändir. Sebäp ol mundan netije çykjagyna ynamy bolmandyr.

Ahyrsoňy «Ýeri bolýa-la, ikibaşdan ýol söküp şol ýerlere çenli gitdiň, gel, halyfyň ýazan şu ýazgysyny häkime berip göreýin-le» diýip, häkimiň ýanyna gidipdir.

Ol häkimiň huzuryna baran badyna Hezreti Omaryň ýazyp beren süňk bölegini uzadypdyr we «Medinedäki halyfyň size iberen hatydyr» diýipdir.

Häkim özüne uzadylan süňküň ýüzüne ýazylanlary okan badyna duýdansyz meňzi saralypdyr, ýüz-gözi boz-ýaz bolupdyr, uzak wagtlabam kellesini ýerden galdyrmandyr.

Birhaýukdan soň gaýgy-ünjä gark bolan ýagdaýda kellesini ýerden galdyryp, jöhide şeýle diýipdir:

– Ýeriňizi yzyna berýändirin.

Muny eşiden jöhit haýran galypdyr, çünki ol ýekeje sözlem ullakan häkimi bular ýaly sardyp taşlar öydüp çakam etmän ekeni.

Şular ýaly pikirler bilen häkime ýüzlenipdir:

– Haýyş edýärim, maňa bu sözlemiň nädip sizi bular ýaly alada goýandygyny aýdyp beribilersiňizmi? Men ilki ýazylan hata düşüniş bilmändim, indem siziň düşen ýagdaýyňyzy görüp bilesigelijiligim artdy. Eýsem bu jümläniň hikmeti nämede?

Mundan soň Şamyň häkimi Sagdy Wakgas şuny gürrüň beripdir:

– Seret, saňa bu jümläniň kyssasyny aýdyp bereýin. Şonda meniň

nämüçin beýle üýßenendigime düşünersiň.

Yslam gelmäňkä men we häzirki halyf Omar söwda etmek üçin Eýran taraplara gidipdik. Ýanymyza-da 200 sany düýe alypdyk. Uzak ýol söküp, ahyrynda Eýrana baryp ýetdik. Ol ýerde at çapdyryp ýören oglanlary synlap durkak, bir ýerlerden birnäçe sany adam peýda boldu-da, düýelerimizi zor bilen elimizden aldy.

Garakçylar köplük bolansoň, hiç zat edip bilmedik. Elimizde-de kör-köpük pul galmandy. Bialaç we aladaly halda gijäni geçirer ýaly bir öý tapdyk.

Biz öý eýesine bolan ýagdaýy gürrüň berdik welin, ol bize kömek etdi we «Gidip, hökümdara ýagdaýyňyzy aýdyp berseňiz-le, biziň hökümdarymyz adyl adamdyr, ol size hökman kömek eder» diýdi.

Biz daň atan badyna patyşanyň huzuryna baryp, ýagdaýy aýdyp bermegi niýetimize düwdük. Ukumyzam tutmady, gijäni çirim etmän geçirdik. «Sözümizi diňläň bolarmyka, patyşa bize hakykatdanam ýardam edermikä?» ýaly soraglar kellämizi gurçuk bolup gemirdi.

Jahan ýagtylan badyna patyşanyň huzuryna bardyk. Arz-şikaýatymyzy bir dilmaç hökümdara terjime edip berdi. Nowşirwan dilmajy üns bilen diňläňden soň herimize bir käse altyn berdi we bolup geçen hadysany sorag-ideg etdirjekdigini aýdyp, ýurdumyza dolanmagy ündedi.

Mundan soň ýene myhman düşen ýerimize bardyk. Dogrusy, bular ýaly netijä razy däldik.

Öý eýesi bolup geçenleri eşidip, erbet gynandy we «Bärde bir ýalňyşlyg-a bar! Ýörüň, bile gideliň, men size dilmaçlyk ederin» diýdi.

Iň soňky inçe umyt bilen kabul etdik we öý eýesini ýanymyza alyp, ýene patyşanyň ýanyna gitdik.

Öý eýesi ýagdaýy Nowşirwana gürrüň berdi. Düýelerimizi elimizden alan adamlaryň eşiklerini, özlerini alyp barsyny, wakanyň bolup geçen ýerini ähli jikme-jiklikleri bilen boýdan-başa gürrüň berdi.

Öý eýesi gürrüňini gutaran badyna Nowşirwan patyşanyň ýüzüne küň urlan ýaly boldy. Soňra ýerinden turup, herimize iki halta

altyn berdi we şeýle diýdi:

Agşama çenli düýeleriňiz eliňize gowşar, duýeleriňizi alyň-da ertir ir bilen bärden gidiň.

Şeýle-de ol, «gideniňizde biriňiz şäheriň gündogar gapysyndan, beýlekiňizem günbatar gapysyndan çykyň» buýrugyny berdi.

Patyşanyň aýdanlaryna düşünmedigem bolsak, çykyp gaýtmaly bolduk.

Garaňky düşen badyna 200 düýämiz gapa geldi. Ýagdaýa düşünmek üçin öý eýesine «Näme bolýar?» diýip soradyk.

Öý eýesi şeýle diýdi:

– *Siziň düýeleriňize el uran adam Nowşirwanyň uly ogly bilen weziridir. Bular bir banda gurup, garyp-gasarlaryň mallaryny zor bilen elinden alýan eken.*

Siz birinji gideniňizde, terjimeçi muňa ýalňys düşünişdir. Emma siziň sözüňizi-de Nowşirwana ýalňys terjime edipdir. Şeýtmek bilen ol patyşanyň ogluny we weziri gorapdyr.

Men siziň bilen gidip, hakyky ýagdaýy aýdyp berenimden Nowşirwan näme bolýandygyna düşündi. Ýöne näme üçin «aýry gapylardan çykyň» diýenine menem düşünmedim. Ertire bir çykaly, oňa-da düşüneris.

Ertesi gün men gündogar gapydan çykdim. Gapynyň agzynda iki sany adamyň dar agajyndan asylyp goýlandygyna gözüm düşdi.

Halk üýşüp tomaşa edýärdi. «Kim bular, eden etmişleri näme?» diýip soradym.

«Bularyň biri Nowşirwanyň uly ogly, beýlekisi-de weziri. Olar şähre gelen iki araby talapdyr. Nowşirwan jezalandyryp, ikisini-de dardan asdy» diýdiler.

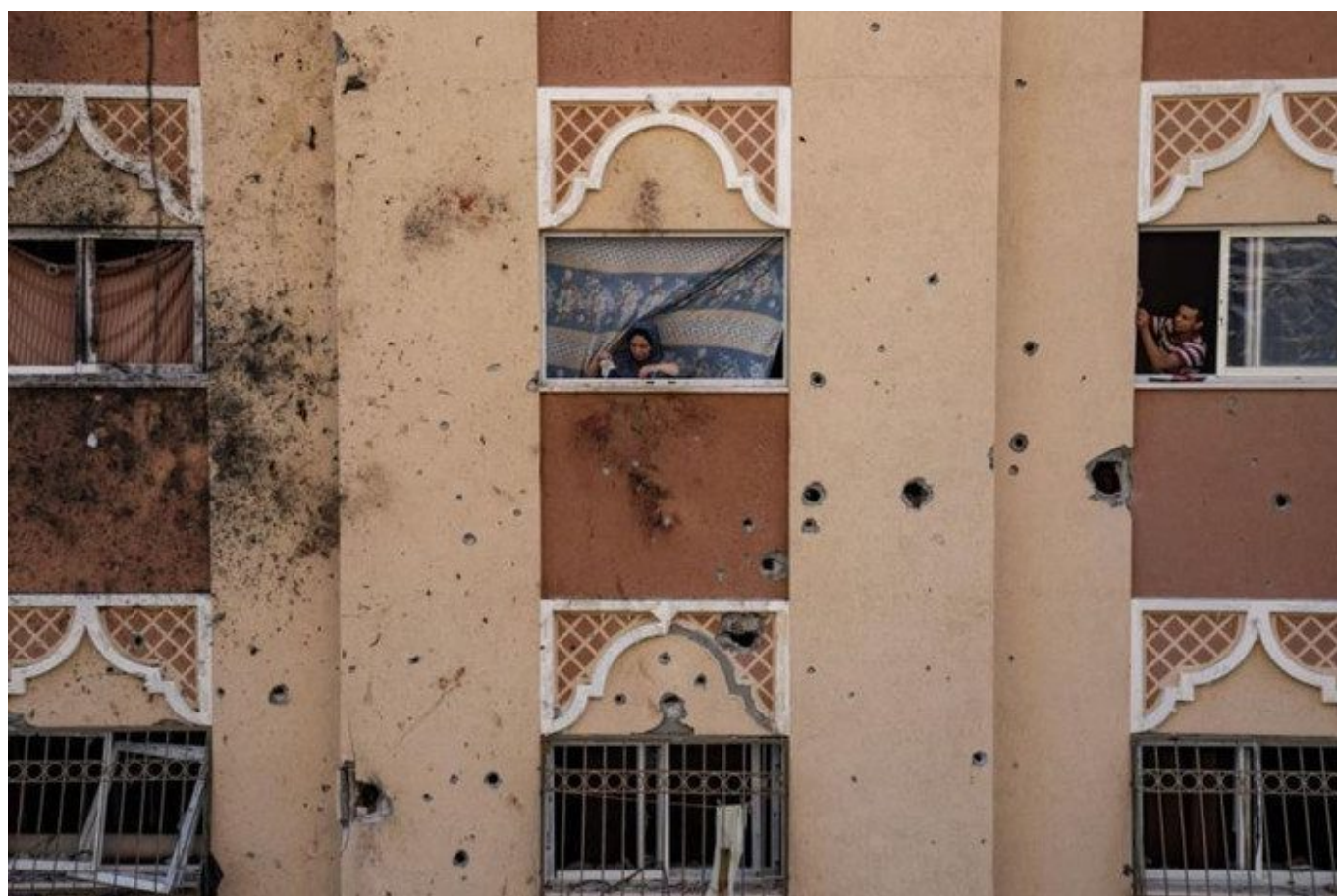
Nowşirwan öz perzendini ölüm bilen jezalandyrypdy.

Hezreti Omaryň çykan gapysynda bolsa biziň arzymyzy ýalňys terjime edip, patyşanyň ogluny goramaga synanyşan dilmajyň asylgydygyny gördük.

Ine, Hezreti Omar seniň eliňe beren süňk böleginuň ýüzüne ýazan «Bilip goý, meniň Nowşirwandan adyllykda kem ýerim ýokdur!» sözi bilen maňa muny ýatladýar.

«Eger halkyňa zulum etseň, seni dar agajyndan sallaryn» diýýär. «Seniň gözýaşaýña seretmerin, edil Nowşirwanyň öz oglunyň gözýaşaýna seretmeýşi ýaly...» diýip, duýduryş berýär.

Indi düşündiňmi meniň näme üçin beýle meňzimiň saralanyna?
Bir patyşa ýurduna söwda etmek üçin gelen kese ýerli söwdagäriň uçran haksyzlygyna adalat bilen höküm etmek üçin bilinden önen perzendindenem geçýär. Ol özüni aldan dilmajyny-da, iň ýakynyndaky we özünden soň iň ýokary wezipäni eýeläp oturan wezirini-de bagyşlamaýar.
Üstesine bularyň barsyny tanamaýan-etmeýän we gaýdyp ýeke gezegem görmejek, dilini we kimdigini-de bilmeýän iki sany ýönekeý söwdagäri yrza etmek üçin edýär.
Adalat ýerini tapsyn diýip, Nowşirwanyň pida eden zatlaryna seretseňizlän!

Fatima Shbair / AP

Bu bolup geçen wakanyň üstünden kän-kän ýyllar geçýär.
Şol iki söwdagäriň biri yslam halyfy Omar, beýlekisi-de Şamyň häkimi Sagdy Wakgas bolýar.
Halyf Omar razylygy alynman ýeri häkim tarapyndan alynandygy üçin özüne arz edip gelen bir jöhit üçin öz häkiminden geçýär.
Edil ogurlan birnäçe düýesi üçin öz oglundan we wezirinden

geçen adyl patyşa Nowşirwan ýaly.

Hawa, düýn adalat üçin hemme zadyndan geçip bilýän nowşirwanlar bardy, häzir bolsa haksyzlygyň we rehim-şepagatsyzlygyň elinde çyrpynýan adalat bar!

Fatima Shbair / AP

Düýn zor bilen ýeri elinden alynan bir jöhit üçin kyýamat turzan halyflar, omarlar bardy, bu gün bolsa şol ýerde jöhit basybalyjylary üçin çaga-çuga diýmän, aýal-ebtat diýmän depesinden ajal ýagdyrylýan, öýleri başyna ýumrulýan, bulam az bolýan ýaly rehimsizlik bilen açlyga we suwsuzlyga gark edilen millionlarça adam bar!

Düýn ejiziň ýanynda durmak üçin öz oglundan geçio bilen Nowşirwan ýalylar bardy, bu gün gundagdaky bäbege-de rehimi inmeýän, olara ýeke owurt suwy-da köp görýän sionist zalymlara ugradylan gämilerinden el çekip bilmeýän wyždansyzlar bar.

Düýn mazlumlaryň hal-ahwalyny Nowşirwana bilgeşleýin ýoýup aýdýan, zalymy goramak üçin ony ýalňysdyran ýalançy dilmaç bardy, şu günem edil şol dilmaç ýaly zalymy goraýan, mazlумыň

hal-ahwalyny gizleýän we dünýäni aldaýan ýalançy metbugat serişdeleri bar!

Fatima Shbair / AP

Ine-de bu gün Remezan aýynyň bir günü!

Bir ýanda Gazada açlykdan ölen bigünä çagalar, beýleki bir ýanda agzaçara çenli iýmän-içmän gezýändigini üçin agzyny bekleýändirin öýdýän iki milliard musulman!

Hem bütin bu gözgynylyklara gözünü-gulagyny ýumup oturan birtopar gün adam!

Adalatyň güneşiniň täzeden dogup-dogmajagyny bilemok, ýöne bu gojaman dünýäde Nowşirwan ýaly adyl hökümdar ýok indi aramyzda.

Nowşirwansyz döwrüň tümlüğinde eýýäm birnäçe asyr bäri Nowşirwanyň adalatyny we adalatyň Nowşirwanlaryny gözleýäris. Gynansak-da, indi giç. Adamzadyň wyždany soňky demini sanaýar...

Ibrahim ALTUN,

«Pencere» žurnalynyň baş redaktory / @ibrahimaltun_official

Şenbe, 16.03.2024 ý. Publisistika